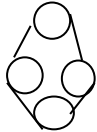

**UNITING CHURCH IN AUSTRALIA: LOTU COKOVATATIKO E OSITERELIA
KONIFEREDI NI VITI: KEI NA VEIVAVAKOSO LOTU VAKARISITO**

Me 13, 18: Na Tucake Tale mai na Mate nei Jisu 7 [Easter 7: Nodai naki meda veikilai dina sara [bonding-gathering and knowing each other-Base 1], me vakatorocaketaki ka vakavoui na noda bula vakayalo. Affirmation-sharing our spiritual journeys-Base 2] kei na noda cakacakataka se vakadewataka na veika eda sa rawata [caring/sharing-Base 3]. Sa vaka na qito na Baseball ka va na kena i cegucegu; e tolu na naki ni noda veitokani. Ni rawa kece eda sa rawata e dua na kai ka eda sa yacova nai naki ni qito se veitokani [Home Base].

NODA VEIKILAI

Me vakayacori e dua na porokaramu ka rawa ni vukea na noda veikilai vinaka.

Eda soqoni, lululu, veitalanoa ka veiwasei talanoa. Tekivu na soqo ena gunu ti se qai vakayacori ni oti na vuli. Me dau qarauni na vakayagataki ni sevusevu me kua ni vakadaroya na mai lotu ena Siga Tabu kei na nomu cakacaka

NODA BULA VAKAYALO

Nai ka 10 ni Me: Me vakananumi kina na Kaucake [Ascension Day] nei Jisu: Na kena lesoni oqo: Cakacaka1:1-11; Same 47 se 95; Efeso 1:15-23; Luke 24: 44-53. Ena noda Vakabauta [Apostles' Creed], e tukuni kina: *“ka sa lako cake ki lomalagi; ka sa tiko sobu mai na liga matau ni Kalou, na Tamada kaukauwa. Ia, sa na lako tale mai kina me lewai ira na bula kei ira na mate.”* Na veilesoni e cake sa dusia na bibi ni Nona Kaucake na Turaga, me vaka Nona vosa, me na mai tomana kina na Yalo Tabu na Nona cakacaka ea mai vakayacora e vuravura. Na sala ni Nona kaucake oqo sa dusia talega na sala ni Nona na Lesu Tale mai, se Lesu Vakarua mai ni Turaga ko Jisu. Sa sereka vakavinaka nai VT ni na Lesu dina mai me mai Veilewai, ka na mai vakasoqoni keda na tamata ena ruku ni nona Lewa. Ko Paula, Joni kei ira na Qase era namaka ni na lesu mai ko Jisu nira sa bula tiko, ia na nanuma oqo sa tu ga ena lewa ni Kalou. Na gauna ga ni Nona Lesu mai na Turaga sa vakavuna na veiba ka sa wasea talega na Lotu. Ia, e dua ga na ka eda vakabauta ni Kalou ga e kila ka lewa na kena gauna; ko Jisu vakai Koya e kaya ni kila taudua ga na Kalou,

ia sa dusia ga eso nai vakatakilakila. Na veika e yaco tiko e daidai me vaka na: uneune, ualuvu, nai vakatakilakila eso mai lomalagi sa dauyaco tikoga ena veigauna. Koi keda eda kila ga na veika e yaco ena noda gauna, se eda wilika enai tukutuku ni veigauna [history], ka okati kina na nodra vakadidike na vuku. Ni ra kaya tiko eso ni 'sa voleka mai,' se 'eda sa tiko enai otioiti ni gauna,' e rawa ni veivakacalai. Oqori na vakanananu ga me vaka era a kaya enai VT ena gauna nei Paula [wilika ga na I, II Cesolonaika,etc], se Joni 5:28-29, 14:2-3; I Joni 3:2; se Luke ena Cakacaka 1:11,etc], ia sa bera ga na Nona Lesu mai na Turaga. Sai tavi ga ni tamata me vakabauta na Turaga ko Jisu, ka tiko vakavakarau ena veisiga; ena dua na siga eda na mate kina vakayago ka da na la'ki bulu, me vaka ga na lewa ni Turaga ki na noda dui bula; ia e tikoga na siga ena qai Lesu Vakarua mai kina, ko ya na siga e kila ka lewa ga na Kalou na Tamada. Meda yala ga e keya, na Kalou ga e lewa na siga ena Lesu mai kina na Luve ni Kalou ko Jisu Karisito; sa nodai tavi ga meda vakarautaki keda ena veisiga ena masumasu, wilika na Vosa ni Kalou, veilomani tiko ka qarava tiko na nodai tavi eda sa kacivi kina...sa rauti keda ko ya!

A. Ai Vakamacala me baleta na nodra Cakacaka nai Apositolo: E wase vakarua nai naki ni vola oqo: 1. Na Nodra Cakacaka Nai Apositolo sai koya edua nai tukutuku ni Veigauna [History]. Ea vola taumada ko Luke na nona Kosipeli ka qai mai tomani na nonai vola ena kena oqo. Ko Luke e sega ni dua vei ira na Iperiu se Jiu, ia e kai Anitioki mai Siria, ko ya na vanua vaKirisi. Sa macala ni a vola ko Luke e dua nai vola enai VTV ka wasei vakarua, ko ya na nona Kosipeli kei na Cakacaka. Ko Luke e dua na Vuniwai [Kolosa 4:14], ka i tokani nei Paula. Nai vola oqo sa vakatokai na nodratou Cakacaka nai Apositolo, ia ni da wilika vinaka sa rairai dodonu me vakatokai me 'Na Cakacaka ni Yalo Tabu.' Na Kosipeli nei Luke me vakataki Maciu sa volai kina nai tukutuku ni kawa i Jisu: ea vakatekivu mai vei Atama ka yaco sara yani ki vei Jisu; ia e muria ko Luke na kawa mai vei Meri. [Ia, ko Maciu ea tekivu ga mai vei Eparaama ka yaco yani kivei Jisu...e muria na kawa mai vei Josefa], ko ya ena a Nona sucu, veiqaravi, mate ka tucake tale mai na mate. Sa macala ni a volavola vei 'Ciofilo' e rawa ni dua na turaga rogo, se ko ira era sa 'lomana na Kalou.' [Nai balebale ni 'ciofilo ena vosa vaKirisi 'theo -God-Kalou, philo -love-lomana]. Ko ira na kovana ea tukuni ira ko Luke, ea vakayagataki kina na vosa 'turaga sa vinaka sara [excellency: 23: 26], me vakataki Vilikesa, ka okati kina ko Ciofilo, era dokai ka vakacerecerei. E veitaravi ga na kena volai na Kosipeli nei Luke ena 63-68, kei na Cakacaka 70 AD/ACE. Ea tovolea ko Luke me talanoataka vakadodonu na veika kece ea vakasoqona vata, [Luke 1:1-2]. 2. Na Nodra Cakacaka Nai Apositolo, kei na kena vakaibalebaletaki ena noda bula [Existential Level]. Sa tomani na Cakacaka ena veitalai me ratou lako yani nai apositolo ka tukuna nai Tukutuku Vinaka ni veivakabulai sa mai

vakayacora ko Jisu; me tekivu mai Jerusalemi ka tara sara yani na vuravura raraba, [Cakacaka 1:8]. Ia, me ratou waraka taumada na veivakaukauwataki ni Yalo Tabu [2:11]. Dina ga ni ratou Iperiu kece na tisaipeli; ia, e dredre toka me vakamacalataki vakavinaka ni Kosipeli e baleti ira ga na mata tamata na Iperiu, se me ra okati talega kina na kai matanitu tani. Ia sa dei na veitalai me vakatetei nai Tukutuku Vinaka ki vuravura taucoko; ka sa macala ko ya ni a tarai ira talega yani na kai matanitu tani. Dina ga ni a tubu na vakatitiqa [4:1-31; 7:1-59], ia nira sa cilavi ena kaukauwa ni Yalo Tabu, era a golevi ira talega na kai matanitu tani. Sa la'ki veivakalotutaki ko Filipe ki Samaria; ia ena veitalai ogo sa dewa yani ki Iciopea, Aferika vua na Dauniyau nei Radini Iciopea [8:7-40]. Sa yaco vaka kina vei Konilio na Turaganivalu ni Roma, [10:1-48]; ko Pita ena nonai tukutuku ni a lako vei ira na kai matanitu tani [11:1-18]; kei na 15:3-15. Kei na kena vakadeitaki ni dodonu mera rogoca ka vakabauta nai Tukutuku Vinaka ko vuravura raraba, ko ya ko ira talega era sega ni Jiu. Sa dewa nai tukutuku ki Aferika, dina ga ni a sega ni kilai vakalevu. Ea talanoataka ga ko Luke na kena golevi vakatabakidua na cakacaka ni vei vakatisaipelitaki, [se veivakalotutaki], vaka ki Esia kei Urope. Eda raica ni levu taudua na wase ni vola e tukuni Paula [yacana vaKirisii] se ko Saula, [na yacana vaka Iperiu]; o koya e a vakatawa tiko na nodrai sulu na qase ena nona vakamatei ko Sitiveni [7:50-8:1-2]. Sa tarava sara sa baleta nai talanoa veivakurabuitaki ni nona veisau, [8:1ff kei na 9:1ff]. Sa qai kilai se ko cei ko Saula, se Paula ena nona a vola nai tukutuku ni nona veisau ko Luke. Qo na vuna era kaya kina eso na Daunivola Tabu ni naki levu ga ni vola ogo me volai kina e dua nai vakadinadina ni bula nei Paula, ka me nonai sasabai [defence], ena nona veilewai ena mata i Vilikesa, Vesito kei Akaripa na Kovana [raica na 23-28], kei na veilewai talega sa waraki koya mai Roma. Ea la'ki tinia sara na nona cakacaka ko Paula ena nona a vola eso na nonai vola mai Roma, na koro turaga ea la'ki vakamatei kina ena gauna nei Niro, [dina ga ni sega ni tukuni ena Cakacaka]. Ea vakamatei ko Paula ena vuku ni nona vunautaki Jisu, kei na dei tu ni nona vakabauta ena gauna dredre ko ya. Enai lakolako ogo eda raica ni dau salavata kei Paula ko Luke, me vaka na nona vakayagataka na vosa 'keitou,'[Cakacaka 16:10-17; 20:5-15, 21:1-18; 27:1-37; 28:1-16], enai lakolako ogo ea vola kina ko Luke na veika ea yaco tiko. Sa matata ni sega ga ni tukutuku ni veigauna [history], ia sa bibi sara na cakacaka yaco ni Yalo Tabu ena nodra bula na tamata nira sa vakabauti Jisu se ciqomi Koya me nodra Turaga kai Vakabula existential]. Ea vakayagataka ko Luke na vosa ka cavuta ko Jisu ena 1:8, '...E na soli [dou na rawata], na Yalo Tabu dou na qai dau tukuni au mai Jerusalemi, kei Jutia taucoko [2 na yavusa, Juta kei Penijamini], kei Samaria [Isireli, 10 na yavusa], ka yacova nai yalayala kei vuravura.' Na Cakacaka ni Apositolo, se Cakacaka ni Yalo Tabu sa tukuni rau ga vakalevu ko Pita [1-8-10,etc], vakalailai ga baleti Filipe; ko Saula, se Paula [9-28], ko ya ena nodrau dina ki nai tavi erau a kacivi kina ena kena vunautaki nai Tukutuku Vinaka i Jisu Karisito sa Tucake Tale mai na Mate. Nida wilika na levu ni talanoa me baleta na cakacaka ni Yalo Tabu, eda sa kaya ni ko Vuniwai Luke e rawa me vakatoka nai vola ogo me Cakacaka ni Yalo Tabu. Sa vakuria kina na nona kila vakavuniwai ka sa ciqoma ni tiko tale edua na kaukauwa levu ni veivakabulai, ko ya na kaukauwa ni Kalou. Nai vola vei Ceofilo, eda kila ni vakaitutu cecere ka dua na turaga lotu se dua nai vavakoso e 'lomana na Kalou.' Sa tomana kina na veika ea vakayacora ko Jisu, me vaka na Nona vei vakatavulici vei ira na tamata, na Nona mate, ia sa tucake tale mai na mate, kei na Nona kaucake ki lomalagi. Sa solia na Yalo Tabu mei solisoli ka yu ni kaukauwa mera qarava kina nai tavi vakaiapositolo. Sa tekivu na kadre ni Tukutuku Vinaka mai Jerusalemi ka dewa yani ki vuravura raraba, [Cakacaka 2:1ff].

1. Cakacaka 1:15-17, 21-26 [wilika taucoko na wase 1]: I. Meda tekivu raica mai na tikina e 14, na vosa na 'nodratou tiko lomavata,' [kena vosa vakirisi na 'homothumadon'-homo-dua, se tautauvata, thuma –yalo, se vakasama]. Sa kenai balebale, ni ra sa tiko vakayalovata, se lomavata, se yalodua na tisaipeli, ka rauta ni ra lewe 120 era a vakarorogo ka talairawarawa ki na VOSA nei Jisu, ka ra gumatua tiko ena nodra veitokani ena veilomani, ka wilika na Vosa ni Kalou kei na nodra masumasu. Mai na 5000 vakacaca ea vakani ira ko

Jisu, kei ira e lewe vuqa era vakarorogo ki na Nonai vunau mai na ulunivanua, ena buca, e lomanivanua, mai na waqa e bati ni drano mai Kalili, kei ira talega era a kailavaka na Nona curu vakatui ki Jerusalemi, ko ira kece oqo era a tiko rawa ena siga ko ya e rauta e 120 era sa vakabauta. E rauta e 4 na milioni na Jiu ena gauna i Jisu ka na tautauvata me 1 mai na 30,000 era a muri Jisu, e dua ga na pasede [percentage] lailai. Sa dua na bolebole vakaitamera na kena na vakalotutaki, se vakatisaipelitaki ko vuravura ena gauna ko ya? Sa na rawata ga e dua na kaukauwa veivakurabuitaki, ko ya na kaukauwa ga mai Vua na Kalou! Sa na waraki ga na kena sovaraki na Yalo Tabu! *Io, sa dina sara na cakacaka ni kaukauwa ko ya, ka sa dina tikoga ena gauna oqo. Ia, na cava ga na leqa??* II. Oqo e dua na gauna lala, baleta ni sa ‘kaucake ko Jisu,’ ka sa waraki tale tikoga na Yalo Tabu, sa vakayagataki na gauna lala oqo ena kena vakayacori na masumasu, se a cava tale me vakayacori? Io, na tiko lomavata, ka veilomani tiko, ka ra kana tiko mai na Vosa ni Kalou kei na masumsu sa sala uasivi dina sara ni vakavakarau ena toso ka tarava. Sa vakayagataka ko Pita na gauna lala ko ya me gauna ni veidigidigi me taucoko kina na tisaipeli e 12 me vaka na nona veikacivi taumada ko Jisu, se me taucoko kina na yavusa e 12 e Isireli se mera vakaitavi ka rogoca kece nai Tukutuku Vinaka. Sa vosa ko Pita ka vakaraitaka ni sa sotava ko Jiutasa Isakarioti nai sau ni nonai valavala, [raica talega na Maciu 27:3-5]. O cei ko Jiutasa Isakarioti? E vica na vakasama oqo: i. Na yaca ‘Isakarioti,’ e sega ni yaca mai na yasayasa vaKalili; sa siqema ko Jiutasa ni duatani mai vei iratou na nonai tokani; ii. Sa gole tani ko Jiutasa ka beitaki Jisu, ena nona nanuma ni na rawa ni na veivakabulai ko Koya mai na lewa mai Roma; me vaka ni oqo na mataqali Mesaia era a namaka na tisaipeli kei ira na lewe vuqa, [raica na Maciu 16:21ff; Marika 8:31-9:1; Luke 9:22, 27; Cakacaka 1:6-6]? iii. Baleta beka na nona kocokoco, ka dau domona nai lavo; ea volitaka na nona Turaga ena 30 na tiki ni siliva, e rauta beka me \$20x 30= \$600?...se levu cake tale mai nai lavo ena gauna oqo. Ena Maciu 26:15, raica talega na Jeremaia 32 kei na Sakaraia 11:12-13, sa baleta na kena vakayagataki nai lavo oqo. Ena Maciu 27:7 e vakasuka nai lavo ko Jutasa vua na Bete Levu, ka qai voli kina na qele ka vakatokai me ‘Vanua ni Dautulikuro’ [Potter’s Field], se Vanua ni Dra, nai bulubulu ni vulagi ena sauka kei Jerusalemi. Ena Cakacaka 1:16-20, e tukuni ni a volia ko Jutasa na qele ko ‘Akeletama/Akeledama, se ‘Vanua ni Dra.’ Ena gauna oqo ni

cavuti ga na ‘30 na tiki ni siliva’ sa dau vakatokai ni lavo ca [blood money], se e dua e dauveidabui, lawaki ka nakita na ca, se me veivakamatei. iv. Sa rairai yaco mai na gauna me cati Jisu vakalevu sara ko Jiutasa baleta ga ni duatani sara nai vakavuvuli e vakatavuvulitaka ko Jisu mai na kena e nanuma ko koya se nanamaki kina. Na Lotu kei na Matanitu ko Isireli, ka vakkina ko Jiutasa Isakarioti, era namaka na Mesaia me vaka e dua na sotia qaqa ka na mai vakaitoboicutaka na veiliutaki ni matanitu ko Roma. Sa dua tani na nanuma nei Jiutasa; ia, sai Jisu duadua ga e kilai koya vinaka sara. Sa mai vinakata oqo me vakarusa se vakatanitaka na lewa ni Kalou vei Jisu, ka me vinaka tu ga kina na nodratou veimaliwa kei na vo ni tisaipeli? v. Na yaca Isakarioti sa rawa me kenai balebale “ko koya e kauta voli nai seleiwau [dagger-bearer]. Oqo e dua nai lawalawa ka ra sasagataka mera vagalalataki Palesitaina mai vei ira na kai Roma. Me vaka ni sega ni duavata ko Jisu kei na sala ko ya, sa gole tani ko Jiutasa ka vaqara na sala me mate kina ko Jisu. vi. Na nona volitaki Jisu ko Jiutasa sa kenai naki ga me vuki lesu ko Jisu ka valuti ira kece na Nona meca, ko ya ko Roma kei ira na Jiu. vi. Ke sega ko Jiutasa, ke a sega na kauveilatai kei na veivakabulai ni Kalou ena vukui Jisu. [Oqori na vakasama vakai VT, ia na Kalou e rawa ni kunea tale e dua na sala me yaco kina na lomana?] III. Enai tuvatuva ni Kalou, *sa curu e loma ko Jiutasa me vakayacori kina nai naki ni Kalou. Eda raica ena vakasama ni ‘gata ea kati ira na Isireli mai veikau, era a mate, ia na gata bukawaqa se gata parasa sa yaco kina na bula, sa vakayagataka ko Jisu na vakasama ni gata ena Nona laveti cake mai Kalivari, na gata ni veivakabulai [raica na Joni 3: 14-15]: ‘Ia me vaka sa laveta cake na gata ko Moses mai veikau [wilika na T/Lekutu 21 6-9], e dodonu me laveti caka vaka kina na Luve ni Tamata, me kakua kina ni rusa ko ira era vakabauti Koya, mera rawata ga [e dodoni me ‘sa soli me nodra’, wilika na Roma 6:23..sai sau ni valavalaca na mate, ia sai solisoli walega ni Kalou na bula tawamudu...] na bula tawa mudu.’* Na Kalou ga e vakayagataka na gata [gata ca, gata vinaka; se tamata ca, tamata vinaka, sai naki ga ni Kalou me kune kina na bula vakaibalebale. [Oqo edua na vakasama vinaka me veitalanoataki: na ‘rawata’, ‘solisoli loloma’, kei na vosa ‘kalougata’ kei na ‘kalouvinaka’ se ‘kaloumana’]. Sa cala na nanuma i Jiutasa, sa muria ko Jisu na sala ni loloma, na sala ki na kauveilatai, ea vakaitavi kina ko Jiutasa. Sa lako tani ko Jiutasa ka tini ena nona vakukunataki koya. Sa tukuna vakamatata na parofita kei na Tui ko Tevita nai tinitini kei koya ena

vakayacora nai tavi beci oqo, ia sa dusi Jiutasa na madigi. *[Vei kemuni ko ni vinakata na wili vola e taudaku ni VT, e dua nai vola ka qai kune mai Ijipita ka vakatokai na Kosipeli nei Jutasa (Gospel of Judas), ea boroi Jutasa ni tamata vinaka ka vakayacora ga na loma ni Kalou ena nona soli Jisu yani me vakamatei].* Oqo edua na vakasama ko rawa ni rogoa ena so na gauna, ena vinaka me veitalanoataki. Era sa lewe vuqa na tamata era sa digitaki me tisaipeli, ka veitalia ga na maumau ni gauna ea tuberi kina ko Jiutasa, ko ya ena loma ni tolu na yabaki ka la'ki cava sara ena vakukuna. *Na mataqali bula oqo vakaJiutasa, sa sega sara ni yali ena noda bula ena veiveigauna!* IV. Na Kalou ena digitaka tale edua, ia sa yaga mo vakarau tu! Sa dodonu ga me vakatetei na Vosa ni Kalou; ena toso tikoga ena nodra talai na tamata vakabauta mera kauta yani nai tukutuku vinaka. Na nona digitaki e dua me sosomitaki Jiutasa me tomani iratou na lewe Tinikadua, me taucoko kina na yavusa e 12, me vaka ni sa nodra kece nai Tukutuku Vinaka. E gadrevi kina edua ea dautiko vata kei iratou ena gauna i Jisu, ka tekivu mai na gauna nei Joni na Dauveipapitaiso, me yacova na Nona kau cake ko Jisu ki lomalagi. Me dua e sa vakadinadinataka na dina kei na kaukauwa ni tucake tale mai na mate, kai tokani Jisu [CV, or Resume, or qualifications/ conditions for election]. E lewe rua ea cokai rau, ko Josefa [Paripasa se Jusitu] kei Mataiasa, e sega ni rawa me rau digitaki ruarua, ia me dua ga vei rau ka me taucoko tale nai wiliwili ni tisaipeli e Tinikarua. Na sala vaKalou ga sai koya me ia na masumasu me veidusimaki na Kalou, sa qai golevi talega na sala vakatamata, me caka na vakawirimadigi, *[ena gauna oqo sa dodonu me liu na masumasu sa qai rawa me tarava na vakarau e vakatokai me veidigidigi-election].* Sa donui Mataiasa, ka ra sa vakabauta ni sa digidigi vaKalou ko ya. Sa vakaevei li nai tovo ni noda veidigitaki ena gauna oqo? *Dina ga ni sega ni a digitaki ko Josefa, ia e tu tale nai tavi ena yaga kina, se vakaevei?* Sai dusidusi vinaka meda vuli kina! Ena siga ko ya sa okati ko Mataiasa me tisaipeli [mathetes-gonevuli], ia sa vakatokai mei 'Apositolo' [mai na vosa vakirisi na 'apostole' ka kenai balebale 'ko koya sa talai.' Eratou sa digitaki me tukuna nai Tukutuku Vinaka [Kosipeli]. Sa matata sara ni tiko eso na tisaipeli vuni sei apositolo e sega ni dua vei ira na lewe 12, ia era sa dauvakayacora tikoga nai tavi vakaiapositolo. Ko ira oqo e dodonu meda dau nanumi ira talega nira kacivaka tiko nai Tukutuku Vinaka. Sa levu tu nai vavakoso era vakayacora tiko nai tavi bibi oqo ka sega walega ni ko ira nai talatala, se ko ira na

dauveivakalotutaki, se i vakatawa, se dauvunau. Meda masulaki ira talega oqo!

B. Nai Vakamacala ni Same: *Sa dauvakayagataka vakalevu ko Jisu na Same ena nona vunau kei na nonai vakavuvuli, baleta ga ni sai vakarau ni nodra bula, ena nodra bula vakavuvale kei na lotu mera dau lagata se cavuta na Same. E 150 na Same era a vakasoqoni vata ena dua na gauna balavu, ka ra dau vakayagataka ena nodra: vakacaucautaka na Kalou, ena nodra vakavinavinaka Vua na Kalou, ena nodra tusanaka na nodra vakabauta, ena nodra tukuna na nodra vakanuinui, na nodra dui rarawataka na tamata yadua na nodrai valavalaca, kei na Nona Dina tu ga na Kalou ni lomani ira ka me me veivuke. Na uto ni Same sai koya na bibi ni nona vakararavi se vakabauta na Kalou na tamata yadua. Sa vinaka talega meda raica kina na nona tukuna vakadodonu na tamata na nona gagadre se cikecike Vua na Kalou. Na Same sa yaga ena draki ni bula kecega eda kila ka sotava na tamata... meda dauvakayagataka me yaga ki na noda bula ni vakabauta! II. Ena vuku ni noda dau taleitaka na Same, ena uasivi meda raica na kenai wasewase e 5 ka muria vinaka nai vola e lima nei Mosese sa vakatokai na Penitatu [Penteteuch-pente-5 teuch- nai vola]. Na veiwase sa dusia vakararaba ga na veikulutaga sa vakabibitaki ena veivola e lima. Sa kenai balebale ko ya ni Same: 1. Same 1-41 ena salavata kei Nai Vakatekivu [Genesis]. Me vaka ga na veibuli ni Kalou enai akatekivu, na lutu ni tamata enai valavalaca, ka yalataki na veivueti ni Kalou. E levu na Same oqo e tukuni ni a vola ko Tevita ka sa vakaraitaka na nona vakalougatataki na tamata, nona lutu mai na liga ni Kalou, kei na nona vakabulai mai Vua na Kalou. 2. Same 42- 72, na Lako Yani [Exodus], ea vola ko Tevita me baleti Isireli, sa vakarusai ka vakavoui tale. Sa vakabulai Isireli na Kalou, ka sega ni yaga me vaqara tale edua na sala, mera rai ga Vua na Kalou, sai Koya ga na Sala mera vueti ka vakabulai kina. 3. Same 73-89 sa salavata kei na Vunau ni Soro [Leviticus], ea vola ko Esafa kei ira na nona kawa. Sa vakabibitaki kina na Vale ni Soro, na Nona lagilagi na Kalou, sa cecere ka kaukauwa. Sa na gole kina na tamata me vakabulai ka vakarokorokotaka na Yacana Tabu. 4. Same 90-106, Tiko mai na Lekutu [Numbers], era lewe levu era kainaki ni ra vola ka sa baleta na veiwekani nei Isireli kei na veimatani sa wavoliti koya kei na Nona lewa na Kalou na matanitu ko Isireli kei na veivanua kecega era sa vakarorogo ki na nona lewa. 5. Same 107-150 nai Vakarua [Deuteronomy –deut -2, nomy-law] sa kainaki ni a vola ko Tevita ka vakabibitaki kina na Kalou kei na Nona Vosa. Sa levu kina na sere ni veivakacaucautaki, veivakarokorokotaki kei na vakavinavinakataki ni Kalou. E levu na Same oqo era sa volai me lagati ena soKalou, ka sa rawa meda vakayagataka talega meda lagata Vua na Kalou, se meda vola eso nai vakarau ni soKalou me salavata kei na veiSame oqo. 6. Na Same 1 e tiko enai matai ni wasewase [1-41], qai raica na kenai vakamacala e cake.*

Same 1: I. Nai matai ni Same e dolava na vakasama ni Same taucoko e kune kina e rua na mataqali tamata kei na nodrai dui vakarua ko ya: 1. ‘O koya e vakarorogo ka talairawarawa ena vosa ni Kalou,’ se ko koya e muria nai Vunau [Torah], ena vakalougatataki ka na vakaibalebale na nona bula; 2. Kei koya e sega ni vakarorogo ka talaidredre ena sotava na kena veibasai. Ena vinaka mo wilika vinaka nai vaqa me baleta na Joni 15:1ff, na *Vaini Dina ko Jisu kei keda na tabana...* sa salavata sara kei na vakasama ni Same I. Sa boroya ga na Daunisame nai yaloyalo oqo, ni ko koya e sema [joined se grafted] tiko Vua na Kalou ena vakalougatataki; me vaka na vunika sa tei ena bati ni uciwai, sa kana ka gunu vakavinaka, me vaka na wakana e kauta mai na kakana, ka sa kune na kenai vakaraitaki ena drokadroka, draudrau vinaka ka vuavuai vinaka talega. II. Nai karua ni tamata o koya e Sega ni Sema kei na Kalou, tamata talaidredre, sega ni via rogoca na Vunau, se na

Vosa ni Kalou. Na tamata oqo ena bula gogo, sa vaka ga na vunika sa malai ka vusa mai, ka sa yaga ga me vakamai, sa vakaloloma ka sa tini ena rusa [raica tale ga na vakasama ena Joni 15 na Vaini]. Era lewe levu talega era sa digitaka mera kakua ni sema kei na Kalou, ia *era na sotava tiko na veika dredre,* ka sa sauti ira nai samu ni dawa.' III. Sa kune na reki kei na marau dina, ni da sema tikoga Vua na Kalou. Ena vakabauta vaKarisito sa na vakadewataki oqo ena rarama ni Joni 15: 1ff, ni da sema vei Jisu sa da kana mai na kakana e lako mai Vua, ko ya ni sa loloma ko Koya, na loloma ga e drodro mai Vua na Kalou sa mai drodrovi keda meda dauloloma me vaka sa mai vakaraitaka ko Jisu. *IV. Sa dua nai yaloyalo totoka ka sa bolei keda sa drodrovi keda oti na veivakalougatataki mai vua na Vaini Dina, meda vukei ira na tamata me drodrovi ira na veivakalougatataki oqo!*

C. Nai Vakamacala lekaleka ni vola eso nei Joni [I, II, III kei na Vakatakila: Ko Joni ea vola na Kosipeli, e vola talega e 4 nai vola: I, II, III ni Joni kei nai Vakatakila sa vola ko Joni. Nai vola era a volai enai veigauna me vakaoqo: na 85-95+ AD/ACE. Oqo ko Joni na tisaipeli lomani nei Jisu. Ea volavola tiko mai na yanuyanu ko Patimo, ni a tiko vakavesu kina. Sa ka bibi na noda kila vakararaba nai naki ni volavola nei Joni, me vaka e laurai ena Joni 20: 31 "Sa volai oqo mo dou vakadinata ni sa Karisito ko Jisu, na Luve ni Kalou, ia mo dou rawata [soli vakailoloma vei kemudou], na bula ni dou sa vakabauta na yacana." Enai I Joni sa vakadeitaka ga ko Joni, kevaka eda sa tusanaki keda ena vuku ni nodai valavalaca sa yalodina ka yalo dodonu ko koya me bokoca na noda ca ka vakasavasavataki keda mai na veika kecega sa sega ni dodonu...sa sega tale na ka e vo. Na loloma levu ga nei Jisu sa rauti keda, me vaka ea mai bula, ka mate, ka sa tucake tale mai na mate. "Na Vosa ga [ko Jisu Karisito], ko Koya ea solia na Nona bula, ea bula mai nai vakatekivu, oqo ga nai tukutuku keitou sa vunautaka ka tukuna tiko [1:1a]. Ko Joni talega era a kaya na qase ni lotu, ni a Qase talega e liu mai Efeso. Ko Joni sa vakatokai me Qase me vakataki Pita e vakatokai koya talega ni Qase [I Pita 5:1]. Vakatotolo ga: Nai I Joni dua ga nai vunau ni veivakalogaqataki vei ira era sa lotu. Sa matata ni a vola e dua e voleka sara vei Jisu. Nai II Joni, ea volai vua e dua na 'marama lomani' yalodina, ka lomana ko Joni kei na luvena, ea kerea me dauqarauni na nona vakasoqoni ira yani na tamata vakabauta cala, se ko ira era vakatanitaka nai vakavuvuli eratou vakatavulica nai apositolo. Nai III Joni ea volai vei Keio [Gaius] nai tokani yalodina, ia ko Tiotirifi [Diotrephes] e dua e via taura nai tutu vakaliuliu, sa sega ni vinaka na nonai tovo sei vakarau vei ira sa lotu. Sa dodonu me biu tani, [excommunicated], baleta ni sa vakauti ira sa lotu ena vakabauta cala, ka yaco e muri me saqata nai vavakoso lotu. A soli nai vola nei Timitirio [Demetrius], na turaga i tovo vinaka me vakadewataka yani. Nai Vakatakila, nai vola dredre toka ka vunitaki tu na kenai balebale; e vuqa na ka ra kila vinaka ga na bula vata kei Joni ena gauna ko ya, ko ya na veika dredre e koto kina. E dua ga na kenai vakaraitaki, na 'Papiloni' e vunitaki kina ko 'Roma.' Ia sa volai ena gauna era a vakararawataki kina na leweni Lotu Vakarisito. Nai Nuinui Bula sa waraki ira ko ya, na reki kei na vakacegu ni bula vata kei na Turaga ko Jisu. Mera vosota na veika dredre baleta ni sega ni tawa mudu, sa vakaiyalayala ga, ia na bula kei na Turaga ko Jisu sa tekivu oqo ka yaco yani ki na gauna tawa mudu. Sa dodonu ga me kilai vinaka na yavu [background] se veika e yaco tiko ena gauna ko ya, ka taroga na kenai balebale vei ira, oti qai vakadewataka ka taroga na kenai balebale veikeda. Era sa vakayacora tiko ena veitaba gauna sa oti, ia ena tomani tikoga. Me qarauni ga me kua nida lako tani mai na uto ni Tukutuku Vinaka!!!

I Joni 5:9-15: Ko Joni e bibi vua nai vakadinadina [witness], levu nai vakadinadina e vakayagataki ena nona Kosipeli [wilika tale nai naki ni vola ena Joni 20:30-31. Meda raica ka wilika sara eso nai vakadinadina ena: Joni 1:15, 32-34; 5:33; 5:36, 8:18; 15:26]. Nai vakarau makawa, e sega ni rauta me dua ga nai vakadinadina, ia me rua, se tolu, [Vakarua 19:15 kei na 17:6]. Ke tolu nai vakadinadina vakatamata sa uasivi, ia ni tolu nai vakadinadina vaKalou: Na Yalo, na Wai kei na Dra, sa qai taucoko sara ko ya ka sega ni rawa ni veibataki, se veiletitaki! II. E tikina dredre toka na 7-8 me baleta na Yalo, Wai kei na Dra. Oqo na kenai vakamacala eso: 1. Nai vakadewa ni VT na Vulgate [volai vakaLatini ena kena vosa rawarawa, ka vakadewataki vakavavalagi e kaya, [t.7] "nai vakadinadina mai lomalagi na *Tamada, na*

Vosa kei na Yalo Tabu, ko iratou oqo e dua ga...[Trinity]. [t.8] Nai vakadinadina e tolu e vuravura na Yalo, Wai kei na Dra,” e sega ni kune e nai vakadewa ni vosa vaKirisi me yacova nai ka 16 ni Yabakidrau, [sixteenth century]. 2. A cava e via vakabibitaka ko Joni me i vakadinadina ni dina na nonai tukutuku: mai lomalagi sa lako mai kina ko Jisu ena Nona kunekunetaki ena Yalo Tabu [Yalo], ka sa mai yaco me tamata dina sara, ea papitaiso [wai], ka a mate mai na kauveilatai [Dra], ka tucake tale [raica vata kei nai vakamacala ena macawa sa oti ena I Joni 5: 6]. Na Yalo Tabu sai vakadinadina bula ni veika ea yaco. II. Ko Joni, sa bibi vua na noda ‘vakabauta na Luve ni Kalou.’ E rawa ni ko kaya, au sa ‘vakabauta nai Talatala,’ ‘au sa vakabauta na watiq,’ ‘au sa vakabauti Timoci,’ ‘au sa vakabauti Mere’... E rawa meda kaya ga, au sa lomavata se duavata se vakadinata na ka era kaya. Na vei vakabauta vakatamata era sa duidui mai na ‘vakabauta na Luve ni Kalou,’ (believe in the Son of God) [vei wekani-a personal relationship with God: vakadinata-trust in God: kila-’to know’, me vaka enai Vakatekivu 4:1: ‘...and Adam knew Eve...’, ko ya na tiko vata se curuma-enter into...ena vosa vaKirisi na ‘vakabauta’ na ‘pisteo’ ‘believe’ e kenai vakadewa dodonu me ‘believe into’ na curu e loma se tiko e loma...sa donu vinaka kina na vosa nei Paula, ‘sa sega ni koi au sa bula tiko, na Karisito ga sa bula e lomaqu’ [Kalatia 2:20] oqo ga nai vakadinadina levu taudua. Sa kenai balebale na noda vakadinata na veika e kaya [rawa nida duavata, vakadinata/vakabauta na ka e kaya ko Talatala se watida]. Na vakabauti Jisu e toso yani vakatitobu ki loma, ko ya na noda solia na noda bula, se na noda vakararavitaka na noda bula taucoko sara ki Vua, ka mo vakararavitaka na nomu bula ena DINA ni VOSA ni Kalou. E vakayagataki talega na vosa ‘na noda veiwekani dina sara kei Jisu,’ ka me sa yaco me nomu Turaga kai Vakabula, [personal relationship with Jesus, as Lord and Saviour]. Ko mo sa vakadeitaki iko Vua ena gauna oqo kei na veigauna kecega ka tawa mudu. Na Yalo Tabu ga sa nodai vakadinadina kei na veika talei eda na kunea nida sa solia na noda bula taucoko vei Jisu. Ni da vakadinata na veika sa vakayacora na Yalo Tabu, me vaka sa tukuna nai Vola Tabu, na Yalo Tabu kei na Kalou vakai Koya ni sa dina na Kalou. III. Na kena veibasai nida sa sega ni vakadinata, eda sa tini ga meda kaya ni sa lasulasu na Kalou, ko ya na noda cakitaka na Kalou [blasphemy]. Na kenai tinitini ga na rusa tawamudu...ko ya na veitawasei tawamudu kei na Kalou, sa na tekivu sara ga ena gauna oqo, kevaka e *sega ni dina na noda veikilai kei Jisu.* IV. Ia, na Bula Tawamudu, e sega ni kenai balebale na bula balavu, e rawa ni balavu e dua na bula, ia ena kune kina na rarawa, na oca kei na tagi. Na bula tawamudu oqo na ‘bula ni Kalou,’ se ‘bula vaKalou’; oqo na bula eda sa wasea vata tiko kei na Kalou ena veisiga [present], ka da na la’ki wasea vata kei na Kalou na

kena vakataucokotaki: na loloma tawa mudu, sa yali kina na veicati kei na ca, na bula, sa yali kina na mate.

D. Nai vakamacala baleta na Kosipeli i Joni: 1. O cei ko Jisu Karisito? Sa saumi na taro ena Joni 1 ka vakayagataka ko Joni na sere e daulagati voli ena gauna koya ni ko Jisu na “Vosa” ka buli kina na vuravura ka solia na bula ena veika kecega [1:3, 4]. Ko Joni na Dauveipapitaisotaki sa kacivaka ni ko Jisu na “Lami ni Kalou sa kauta laivi nai vakavalaca ni kai vuravura” [1:29]. Ni sota kei Jisu kei Filipe sa kilai Jisu ni ko koya “sa tukuna ko Mosese kei na parofita” 1:45] kei na vosa nei Nacanieli ni ko Jisu, ‘na Luve ni Kalou, na Tui kei Isireli” [1:49]. 2. Sa sinai nai vola enai talanoa veivakurabuitaki: na yalewa ni Samaria ka solia vua ko Jisu na ‘wai sa tovure kina bula tawamudu’, na marama ka vesuki ni valavalaca tiko, ko Lasarus ka vakaturicake tale mai na mate [11], kei tisaipeli Tomasi ka vakatitigataka ni sa tucake tale mai na mate ko Jisu [21]. Sa vakayagataka ko Jisu na vosa rogo levu mai nai VTM ena taro nei Mosese se ko cei e vosa tiko vua, sa kaya “Koi au koi au ga [I am who I am]. Ko Jisu sa kaya ni sa bera ko Eparaama, au sa bula [I am]. Sa vakayagataka na vosa ogo ni ‘Koi au na madrai ni bula’[6:35]; “Koi au na rarama kei vuravura” [8:12]; Koi au nai Vakatawa Vinaka [10:14]; ”Koi au na vaini dina” [15:1]. 3. E 7 na cakamana e vakayacora ko Jisu ena Joni, ia sa sega ni cakamana walega sai ‘vakatakilakila [signs] ni ko Jisu sa Luve ni Kalou. Nona vakabula na lokiloki [5:1-8] sa tukuna kina ni ko koya e vakataki Tamana sa sega ni vakacegu ena cakacaka [5:19] ka vakataki Tamana sa solia na bula vei ira e vinakata [5:21]. 4. Sa duidui nai tovo ni nona volavola mai vei iratou na Kosipeli suivata [synoptic gospels]-Maciu, Marika kei Luke]. Sa dau balavu na veitalanoa kei ira eso, ka kenai naki me tukuna se ko cei ko koya kei na naki ni nona lako mai. Sa levu na veika vinaka sa veivakavulici kina ka vakabibitaka e tolu na ka bibi ogo: ni ko koya na sala, na dina kei na bula [the Way, the Truth and the Life 14:6] ka sega ni dua ga na sala ia ko koya na sala [not a way but the way, etc]. 5. A cava na vuni nona volavola? Me rawa ni vakabauta na tamata, “ ia sa volai ogo mo dou vakabauta ni sa Karisito ko Jisu, na Luve ni Kalou, ia me soli vei kemudou na bula ena yacana ni dou sa vakabauta” [20:31]. ”E rawa vakacava na veika ogo? na taro nei Nikotimo. Sa matata sara ni kaya vua ko Jisu ni veitalia ga na nona dokai ena lotu ka vakaitutu cecere kina, ’E dodonu mo sucu vou tale ena Yalo Tabu’. Sa gadrevi na veisau dina, koya ogo na ka e dodonu me vakayacora ko Nikotimo se oi keda yadua, me veisau na bula ka vakabauti Jisu: “Ni sa lomani ira na kai vuravura vakaoqo na Kalou sa solia kina na Luvena e duabau ga sa vakatubura me kakua ni rusa e dua vei ira sa vakabauti koya me nodra ga nai solisoli ni bula tawamudu.” [3:16]. 6. Nai talanoa ogo e tiko ena Maciu, Marika kei Luke: sa sega ni tiko enai vola nei Joni: na sucu nei Jisu; na Nona papitaiso; na Nona temaki; na vakasevi ni tevoro; na matalia ni yagoi Jisu; na Kanavata ni Lako Sivia; na veika dredre ena masu mai Kecisemani kei na kaucake ki lomalagi. E raica ko Joni ni sega ni coka na nonai naki [20:30-31] na veitalanoa oqori. E vakayagataka ga na veitalanoa ogo ni coka na nonai naki: na yukici ni wai me waini [’nai vakatakilakila’-signs, sega ni vakayagataka na vosa ‘cakamana’-miracles]; na turaga ena bati ni wai mai Peciseita; sa vakabulai na luvena na turaga dokai se vakalesilesi [nobleman, official]; na vakabulai ni tamata sucu mataboko kei na vakaturi cake tale mai na mate nei Lasarus. 7. Ko Joni e dua e voleka sara vei Jisu, “a sa vakararavi ena lomasarei Jisu, ...ko koya sa lomana ko Jisu.” [Joni 13:23]. Sa laurai e liu sara vei ira na kenai dau ni Vola Tabu ni ogo na Kosipeli vakavalo. Ena veigauna mai muri me yacova e daidai, sa dei tu ga na vakasama oqori ka vakayagataka me vukei keda ena noda vulica na vakabauta dina. Meda dau wilika vakavinaka nai vola ogo ka vunitaki koto e so na vakasama vuni ka uasivi meda raica ka na veivuke kina na Yalo Tabu [double meaning]. 8. A vola ko Joni na luvei Sepete ka tacina ko Jemesa, na tisaipeli se Apositolo. E vola nai vola tale eso [Joni 1,2,3] okati kina nai Vakatakila. A volai na Kosipeli ni bera ni vakarusai ko Jerusameli ena 70, se rauta beka na 85-90 AD/ACE ni bera nona kauvakavesu ki na yanuyanu ko Patimo.

Joni 17:6-19 : I. Ogo na Masu dina ni Turaga [The Lord’s Prayer] na kena eda dau kaya ni Masu ni Turaga [Lord’s Prayer], na masu eratou a kerea na tisaipeli me vakatavulici iratou kina ko Jisu, [The Prayer that the disciples asked Jesus to teach them, so it is the Disciples Prayer]. ‘Mo dou qai masu vakaoqo...’Tamai keimami mai lomalagi... [raica na Maciu 6:9-15; Luke 11:2-4]. Ia, o koya ogo na Masu dina ga nei Jisu. Na masu nei Jisu ogo sa rawa nida wasea vakaoqo: 1. Tikina 1-5: Na Nona masu me baleti Koya: na Nona vakarokorokotaki ni sa rube mai na kauveilatai, [’...Sa qai yaco mai na gauna me vakarokorokotaki kina na Luve ni Tamata,’ 12:23]. Sa mai vakacavara na Nonai tavi ea kacivi Koya kina ko Tamana [t.4]; me soli lesu Vua na vakarokoroko ea Nona e liu, sai koya na Nona vakarokorokotaki ena kauveilata; kei na Nona solia na bula tawa mudu vei ira sa vakabauta: “ia sai

koya oqo na bula tawa mudu, mera kilai Kemuni na Kalou dina duadua ga, kei Jisu Karisito ko Koya ko ni sa tala mai...". 2. **Tikina 6-19: Na masu me baleti ira na tisaipeli:** 6-8: a. Sa vakaraitaka ko Jisu Vua na Kalou ni sa mai tukuna na Yacana kei na cakacaka sa mai cakava; b. Na Nona digitaki iratou na tisaipeli me ratou tomana na cakacaka. c. Me ratou vuli na tisaipeli vei Jisu, ka me ratou tamata vakarorogo ka talairawarawa, me vaka eratou sa kacivi ena Nona sa soli iratou oti vei Jisu na Kalou. d. Sa vakadeitaka ko Jisu na Nona tiko vata ga kei iratou, dina ga ni sa na yaco na veitawasei vakatamata.

II. **Ena 9-19 sa sinai ena veivakasama dina:** 1. Na Kalou sa soli iratou na tisaipeli ki vei Jisu, eratou sa vakaio ki na Yalo Tabu me ratou muri Jisu. 2. Baleta ni daumaka na nodratou veiqaravi na tisaipeli, sa marautaka ko Koya, ka sai koya na sala me soli kina na vakarokoroko Vua [vei Jisu]. 3. Eratou sa lesi na tisaipeli ka vakabauti se nuitaki ni ratou sa talai me vakayacora e dua nai tavi. 4. Sa talai Jisu na Kalou; ka sa talai iratou na tisaipeli ko Jisu. 5. Sa masulaki iratou ga, sega ni masulaki vuravura, ko iratou ga na tisaipeli meratou la'ki tukuna na veivakabulai ni Kalou Levu oqo ki na vuravura . ko ya vei ira sa sega ni kila na Kalou. 6. Sa solia vei iratou na marau, ia sa vakasalataki iratou talega ena bibi kei na dredre ni tavi eratou na qarava e vuravura. 7. **Sa masulaka ko Jisu na nodratou duavata, cakacakavata ka lomavata na tisaipeli, ka vakaraitaka meratou saga meratou yacova na duavata e rau vauci vata kina ko Koya kei na Kalou.** 8. Ena vaka oqo nai vakadewa ena tikina 11: *'Tamaqu Tabu, se Tamaqu Yalododonu, wanonovi iratou....maroroi iratou ena yacamuni...meratou duabau ga vakataki kedaru...'* meratou maroroi na tisaipeli mai na vunica. 9. Eratou sa kacivi ka vakatabui [raici Jeremaia 1:5], ka vakaiyaragitaki mai Vua na Kalou. Sa dau vakaoqo na Kalou ena Nona veikacivi, sa kacivi keda ka vakatabui keda, talai keda meda la'ki veiqaravi sara.

III. **20-26: Na masu me baleti keda na vakabauta:** 1. **20-22** sa masulaki keda eda sa vakabauta e vuravura raraba meda **duavata, me vakaga na Nodrau duavata kei na Kalou.** Sa duidui na sala ni noda taracake na lotu, ka duidui na veika eso eda vakabibitaka, ia sa ka bibi ga na noda **duavata ena loloma.** Oqo ga na bolebole levu ena veigauna kecega vei keda eda sa lotu. 2. **23-26** sa na nodratou talega na tisaipeli na vakarokoroko niratou sa vakarorogo Vua na Kalou. Na loloma ga sa vauci Jisu kei na Kalou, me vauci Jisu kei keda na tisaipeli ka me kune votu na loloma oqo ena bula yadua na tamata sa vakabauta. IV. **Sa golevi**

vakararaba na Masu oqo nei Jisu, ia e dodonu meda vakabibitaka na veika oqo: 1. Sa masulaki keda tikoga ko Jisu vei Tamana, vei Tamada talega, sa kunei ga kina na na Nodrau veiwekani veivolekati na Tama kei na Luvena; oi keda talega eda sa luvena na Kalou. 2. Na loloma sa vauci Jisu kei Tamana, sa kerea talega ko Jisu me vauci keda vata kei na Kalou, kei Jisu kei keda kece sara; sa dua dina na bolebole levu ena gauna oqo. 3. Na masu oqo sa cabori tiko ni sa tu e matai Jisu na kauveilatai ka vakaraitaka kina nai vakadinadina levu ena Nona sa lomani keda, ka sa dusia talega me vaka ko ya na dina ni noda lomana na Kalou, na noda lomani Jisu ka veilomani vakaikeda. 4. Oqo nai vakarau ni masu vakaJisu, ka sa yaga meda vulica ka vakatotomuria vakavinaka. Eda sa rogoca e levu na mataqali masu; sa kerei me kakua sara na masu ga vakaveitalia...meda masu ga vakaJisu oqo, se nai vakarau ni masu ka vakatavulici iratou kina na Nona tisaipeli ko Jisu. Ena uasivi mo bulia mada e dua na masu vakaJisu. Ena noda lotu, eso vei keda sa matau ena masu ka sega dau vakarautaki, se volai, dina ga ni da kaya me vakavuna ga na Yalo Tabu, ia sa uasivi meda vulica ka kila na masu vakaJisu...tovolea mada!

3. Na Sala ni Vuli Vola Tabu [Bible Study Methods], na sala ni vakadewataki ni vosa [exegesis]:A. Ni soli mai na lesoni se tikina mo wilika: wilika sara, oti qai wilika nai talanoa ni bera na lesoni, tarava nai talanoa ni oti na lesoni ko ya [context]. B. Tovolea mo kila toka nai naki ni kena volai nai vola ko ya; me vakataki Joni 20:30-31.C. Wilika tale na lesoni ka toqa na vosa kei na vakasama bibi e lauti iko? Qai raica sara na kenadui balebale? D. Ko raica rawa e dua na vakasama e buwawa ka sega ni macala vinaka, raica tale ka wilika na kena vakadewa vakavavalagi, kena e rawarawa? E. Raica tale na tikina enai Vola Tabu e so na taro ena vosa: A cava [what]? Gauna cava e volai kina se cavuti kina na vosa [when]? A cava na vuna [why]? Caka/yaco/rawa vaka evei [how]? F. Raica na “a” “b” “c” lalai enai Vola Tabu vakaidusidusi ka tukuna na vanua mo wilika tale me vakamatatataka na tikina ko wilika tiko; na references se foot/end notes. Indexes enai VT Vakavavalagi. G. Dikeva na vakayagataki ni gauna [tenses]: “Au a lako!” [past], “au sa lako!” [present] kei “au na lako!” [future]? I. Raica rawa e so na vakasama vou? [Goleva na veitikina ena lesoni ni kua? Se dua ga na tikina] J. Mo nanuma tiko ni ko wilika tiko e dua nai vola ka volai ena 2000 vakacaca na yabaki sa oti, mo vakasamataka na i tuvatuva ni vanua [geography], nai tovo ni bula, [culture and traditions], na veika e yaco ena gauna ko ya [history], kei nai vakarau ni nodra volavola [literature].K.Ia sa dei tu ni oqo na vosa ni Kalou, e vosa bula [Ipiriu 4:12]. Mo masulaka ka nuitaka na Kalou ena nomu vukei ni sereki ni vosa.L. Sa kena gauna oqo mo tovolea ke ko gadreva me toso cake tikoga na nomu kila na i Vola Tabu , mo tekivu vakavolia e so nai vola ka rawa me vukei iko. Eso nai Vola Tabu sa tu vata kei na kenai vakamacala [Commentary] se Dictionary of the Bible kei na nomu Dauwilika wasoma na Taro enai vola ni Sere vakaviti sa no kina na yavu ni noda vakabauta kei na cioloji ni lotu. M.Na kena i otioti mo qai taroga na taro: A cava e da vulica rawa mai nai talanoa oqo? Se A cava na kenai balebale vei au/kena yaga vei au ena noqu i tutu vakatamata, vakalotu vakarisito, etc. se cava na kenai balebale /yaga ki nai vavakoso? N.Kua ni rawai sara ena muria nai kalawa e soli yani enai vola baleta ni na tubu mai eso na vakasama e vakavotuya na Yalo Tabu, me golevi sara.

VEIKAUWAITAKI: A cava meda cakava me sureti kina ko ira era sega ni lewe ni lotu? E dua e da nanuma meda sikovi koya? A cava tale e rawa ni vakayacori?

Jovili kei Lisa Meo

